

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

פרשת בראשית

"בראשית ברא אלוהים" וגו', תמהים אנו, מדוע רש"י, שלא כדרכו, פותח את פירושו לתורה במדרש? כלום רש"י בא ח"ו, לספר מה שבמדרשים [מתנחומא, וילקו"ש]? כך פותח פירושו לתורה: "כוח מעשיו הגיד לעמו וגו', שאם יאמרו אומות העולם ליסטים אתם וכו', עונים להם, כל הארץ של הקב"ה, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו". מה שייך זה למילים "בראשית ברא"? והלא מגמת רש"י לפרש פשט הפסוקים? ובכלל לשאלה הגדולה: וכי התורה באה לספר סיפורי תולדות העולם? ["וכדברי הזוהר, וכי לספר סיפורי בעלמא ומילין דאתיילדי?"] ועוד יש לתמוה, כלום אומות העולם ישאלו או יאמינו או בכלל ישמעו לנו ולתשובותינו?!!

תשובה: הקב"ה צופה הדורות, יודע תעלומות, כדי שאדם יגיע להכרה בבורא, יש ללמדו מילים אחדות על הבריאה, כי יש אדון ליקום. יודעת התורה כי לא ירחק היום שאומות העולם (ובכללן גם מבני עמנו, יהודים כופרים בתורה ובקדושת ארץ ישראל), יעמדו על ישראל לעקרם מאדמתם ומתורתם, ובתוך כך הם מתייצבים נגד ה' ונגד עמו.

הפסוק: "כוח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים", אינו דבר מובן מאליו. לנחלת גויים אנו זוכים רק בתנאי שאנחנו עמו, המייצגים במעשינו ובאורחות חיינו את המושג "עמו". כדברי האור החיים הקדוש, שלישראל נאמרו ארבעה לשונות גאולה, והצלתי וכו', אבל לשון "והבאתי אתכם אל הארץ" נאמר אחר הכתוב כתנאי "וידעתם כי אני ה' ". ומפני שרש"י בעצמו היה עד למאורעות האלה שהתרחשו ממש נגד עיניו. הלא בימיו ממש יצאו הצלבנים הפרועים לכבוש את ארץ ישראל, ובעיקר את ירושלים. במסעם חרבו את קהילות שו"ם הקדושות שהן דוגמא לעמו והעלו על המוקד בתי כנסיות ומדרשות וחכמהן, עמו הנאמנים, ביניהם היו נכדיו של רש"י וחכמי הזמן.

רש"י ראה בעיניו את ההתרחשויות המוכיחות את ההכרח שהתורה תלמד אותנו גם תולדות הבריאה והשגחת הבורא ובחירתו באברהם ובבניו. וזו האומה היחידה שנשארה איתנה באמונתה ובצביונה ושרדה את כל נוראות הזמן, וזאת האומות נוכחו לראות. לכן רש"י פותח במדרש המוכיח מציאות זו, כי יש אדון יוצר ובורא, ומי שנאמנים לו זכו לנחלת ארצו. רק אח"כ חוזר רש"י לפרש את פשט המילה בראשית.

רש"י מוסיף לפרש בעוד מדרש, בראשית: בשביל התורה הנקראת ראשית דכת': "ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז", ובשביל ישראל "ראשית תבואתו". ללמד שעם ישראל ותורתו הם תכלית גדולה במעשה הבריאה, וכשם שיש קדושה וזהירות בתרומה שלא תבוא לידי טומאה ואובדן, כך ישראל הם ראשית תרומה, ועליהם להשתמר בקדושתם. אנו המורים המחנכים צריכים להטות ליבנו לפתיחה נשגבה של התורה, העושה את ארץ ישראל עמוד גדול באמונתנו ולהבין שהתורה אינה סיפור מעשים אלא תורת חיים.

שבתוך ההיסטוריה לימדה אותנו את חלותה וקיומה של התורה ע"י האומה, למרות שבתוך מסעי החורבן והרדיפות, הישרדותנו ואחיזתנו היא ההוכחה לצדק ישיבתנו בארץ הקדש על פי תורת קודש. וכל המוציא עצמו מכלל תורה ואמונה, מוציא עצמו מכלל זכות ישיבה ואחיזה בחבל ה'.

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

פרשת בראשית [עיון נוסף]

"ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה, ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו". אנו נדהמים ומשתוממים, כלום בניו של אדם הראשון שחכמתו בקעה שחקים ואור עקבו מאיר כגלגל חמה, בניו **שלא ראו שום צורת חינוך מקולקלת**, גדלו בעולם שהוא עדיין בשלימותו המופלאה של בראשית, והנה, קם האחד ורוצח את השני!! ועוד הפסוק תמוה מתוכו. "ויאמר קין אל הבל אחיר", לא כתוב כלל מה אמר. מהי איפוא סיבת הרצח הראשון בעולם? המדרש פותח צוהר להבנת הפסוק החסר. חכמים במדר' אמרו: על מה היו מתדיינים? שלוש דעות:

א. שניהם חלקו העולם ביניהם, אחד נטל קרקעות ואחד מטלטלין. זה אמר: "על אדמתי אתה עומד, פרח מכאן", והשני אמר: "בגדים שעליך שלי הם, פשוט". זה צועק "פרח" וזה צועק "חלוץ", בתוך כך ויקם קין ויהרגהו.

ב. רבי יהושע אמר: לא כך היה. אלא זה אומר "בתחומי ייבנה בית מקדש", וזה אומר "בתחומי ייבנה מקדש", בתוך כך ויקם ויהרגהו.

ג. אמר רבי אייבו: אחות אחת נולדה עמהם, זה אמר "אני נוטלה" וזה אמר "אני נוטלה", מתוך כך ויקם קין ויהרגהו. מה פשר הדברים? המורים המחנכים ינצלו נקודה זו ללמד, מה שנראה מכאן בבואה לעולם כולו. על מה נסבו כל צרותיו ומלחמותיו של האדם? על שלושה עקרונות המשקפים את כלמה שבעולם, והנובע מתוכו.

א. הוויכוח על קרקעות ומטלטלין, הוא דוגמת המלחמות על הממון והרכוש, העושר והכוחנות.

ב. הוויכוח על בית המקדש מבטא את דוגמת המלחמה על אמונות, אידיאולוגיות והשקפות.

ג. הוויכוח מי ייקח את האחות הנערה, מבטא את שטף החיים במתירנות העריות, בנהנתנות הכעורה, בהתערטלות מכל צניעות בסיסית, נהר שוטף של קלקול המידות בעריות שאנו עדים להן היום, והן הרות סכנה לנוער.

לשאלת הקב"ה "אי הבל אחיך", שמטרתה ליתן לו פתח לתשובה וחרטה אולי יתקן ויציל נפשו מדמי אחיו, עונה קין "לא ידעתי, השומר אחי אנכי"? ואי אפשר לומר שקין לא ידע חומרת חטאו והשגחת ה', שהרי הקריב קרבן לה' ובוודאי הכיר את בוראו, ידע את רצון קונו. מכאן למדים עד היכן יכולה להגיע ירידתו שהאדם. ההתכחשות האישית למעשיו החמורים שבמו ידיו בצעם, גם אז יש לו העזות להצדיק רשעו ולהסוות בפיו מה שבסתרי לבבו. [מה שתורת הנפש קוראת סובלימציה-צידוק למעשי פשע]. וכאן התורה מלמדת אותנו את היסוד הראשון שבמעשה התיקון, התשובה. כמחנכים יש לראות נקודה זו בעומקה: אם בתחילת בריאתו של עולם, קין נפל בהתכחשות האישית, כל שכן שהילד לא מסוגל בשלבים הראשונים להתמודד מול האמת שבטעויותיו.

כתוב "קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה". דמים רבים על עניינים שונים. [אמנם חכמים אמרו: "לא ידע מהיכן נפשו יוצאת", כי באמת עוד לא נודע בעולם מה צורה שבה ימות האדם]. בכל זאת יש ללמוד מכאן שהתורה בוויכוח הסמוי שביניהם הסתירה בפסוקנו מאבקים הרי גורל על משמעות החיים. מאבקים על שלושת היסודות סביבם רקמו האנושות והיחיד את מאבקהם.

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

כציונות לפרשת שבוע

סביבם נרקמת כל משנה חינוכית, סביבם רוקם המורה את שיעורי החינוך שלו להשיג תיקון בבעיית המאוויים האלה.

כאמור, התורה באה לבודד ולהדגיש את מה שהביא לרצח הראשון, שסיבתו לא כתובה בפסוק. והן הסיבות שהיו מאז ומעולם: התאוה, כוח הממון ואידיאולוגיות. יצריו של האדם יכולים להובילו בלא סיבה לעבר פי פחת ולהפילו לתהום. גם אם יגדל ויצמח בלא שלמדוהו רוע וקלקול, עלול הוא ליפול אם לא יציב מחסומי האיפוק החבויים בתוככי דעתו. כמחנכים לתורה ואמונה, חובתנו לבטא בעמלנו שמגמת התורה לתת לנו יסודות אחרים ותכליות אחרות לקיומנו. חיפוש משמעות אחרת ותכלית אחרת לחיים. עץ חיים היא למחזיקים בה שהיא תורה נצחית ובה מקופל המוסר הבסיסי, ולא למחזיקים בחולף הזמני. כי תאוות הרכושנות, האידיאולוגיות והעריות, יובילו לשפיכות דמים, ועינינו רואות.

שבת שלום לצוות המורים המחנכים